

Józef Rybczyk

Projekt reformy prawa małżeńskiego : (część II - kanony: 1035-1080)

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawno-historyczny 20/3-4, 149-165

1977

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KS. JÓZEF RYBCZYK

**PROJEKT REFORMY PRAWA MAŁŻEŃSKIEGO
(CZEŚĆ II — KANONY: 1035—1080)**

W drugiej części rozważań¹ nad projektem reformy prawa małżeńskiego² według ustaleń Papieskiej Komisji d/s rewizji Kodeksu Prawa Kanonicznego³ poddamy analizie kanony nowego prawa z zakresu przeszkód małżeńskich w zestawieniu z kanonami 1035—1080 Kodeksu Prawa Kanonicznego.

W dziale przeszkód małżeńskich schemat przejmuje bez zmian z prawa kodeksowego podział na trzy części: przeszkody w ogólności, przeszkody wzbraniające i przeszkody zrywające.

Kanon 1035 nie uległ żadnej zmianie. Kanon ten stanowi, że każdy człowiek może zawrzeć małżeństwo, o ile mu tego prawo nie zabrania. Jest to uprawnienie przysługujące każdemu człowiekowi z prawa naturalnego. Ograniczenie tego uprawnienia w poszczególnym wypadku może pochodzić z prawa bożego (naturalnego lub pozytywnego), z prawa kościelnego lub świeckiego.⁴

W kan. 1036, który ustala podział przeszkód małżeńskich na wzbraniające i zrywające, nie przewiduje się merytorycznych zmian, z tym, że na oznaczenie przeszkody wzbraniającej użyto nazwy *impedimentum prohibens* zamiast *impedimentum impediens*. Przeszkoda wzbraniająca zawiera w sobie poważny zakaz zawierania małżeństwa, nie czyniąc jednak małżeństwa nieważnym, jeśli będzie ono zawarte w takiej przeszkodzie.⁵ Przeszkoda zrywająca zawiera w sobie nie tylko zakaz zawierania małżeństwa, lecz również sprawia, że małżeństwo zawarte w takiej przeszkodzie jest związkiem nieważnym.⁶ Chociaż przeszkoda wystąpiła tylko u jed-

¹ Pierwsza część rozważań, obejmująca kan. 1012—1034 jest zamieszczona w poprzednim numerze czasopisma „Prawo Kanoniczne”.

² *Schema Documenti Pontificii quo disciplina canonica de Sacramentis recognoscitur*, Typis Poliglottis Vaticanis 1975.

³ *Communicationes* 3 (1971) 72—75 i 5 (1973) 70—72.

⁴ Can. 259. *Omnes possunt patrimonium contrahere qui iure non prohibentur.*

⁵ Can. 260 § 1. *Impedimentum prohibens secumfert grave vetitum contrahendi matrimonium: quod irritum non redditur, si, non obstante hoc impedimento, contrahatur.*

⁶ Can. 260 § 2. *Impedimentum dirimens et prohibet matrimonium contrahendum, et impedit quominus valide contrahatur.*

nego z nupturientów, wywiera ona jednak swój skutek czyniąc małżeństwo albo niegodziwym, albo nieważnym.⁷

Kan. 1037 występuje w schemacie bez zmian. Przeszkodę należy więc uważać za publiczną, jeżeli może być udowodniona w zakresie zewnętrznym; inaczej przeszkoda jest tajna.⁸ Ciekawie układała się dyskusja nad tą sprawą w obradach komisji. Okazuje się, że przeważał pogląd, żeby rozszerzyć nieco kryterium publiczności przeszkody, stawiając zasadę, iż przeszkodę należy uważać za publiczną, jeśli rodzi się ona z faktu publicznego lub jeśli można ją udowodnić w jakiś inny sposób w zakresie zewnętrznym.⁹ Przy redagowaniu schematu powrócono jednak do sformułowania kodeksowego.

Zasadniczej zmianie uległ kan. 1038. Zachowując bez zmian oba paragrafy tegoż kanonu postanowiono na komisji wyposażyć Konferencję Biskupów we władzę ustanawiania w ramach prawa partykularnego na swoim terytorium przeszkód wzbraniających i zrywających. W nowym więc ujęciu kan. 1038 § 1 — zgodnie z prawem kodeksowym — stanowi, że tylko najwyższa władza w Kościele może autentycznie orzekać, kiedy z prawa bożego małżeństwo jest niegodziwe lub nieważne.¹⁰ W drugim paragrafie tegoż kanonu utrzymano normę z prawa kodeksowego, że najwyższa władza w Kościele posiada wyłączne prawo do ustanawiania innych przeszkód wzbraniających i zrywających dla ochrzczonych, opuszczając w tym miejscu słowa: *per modum legis sive universalis sive particularis*, co zresztą nie ma istotnego znaczenia, gdyż takie sformułowanie wynika w sposób oczywisty z ogólnych zasad prawa.¹¹ Jako *novum* wprowadzono do kanonu paragraf trzeci, w którym przyznaje się Konferencji Biskupów władzę ustanawiania przeszkód wzbraniających i zrywających w ramach prawa partykularnego¹² drogą uchwały podjętej według przepisów prawa.¹³ Konferencja Biskupów jako organ władzy kolegialnej w ramach prawa partykularnego nie posiada inicjatywy prawodawczej. Może ona podejmować wiążące uchwały większością dwóch trzecich głosów, o ile uzyska upoważnienie od papieża. W danym wypadku upoważnienie

---

⁷ Can. 260 § 3. *Impedimentum quamvis ex alterutra parte tantum se habeat, matrimonium tamen reddit aut illicitum aut invalidum.*

⁸ Can. 261. *Publicum censetur impedimentum quod probari in foro externo potest; secus est occultum.*

⁹ *Communications* 3 (1971) 73.

¹⁰ Can. 262 § 1. *Supremae tantum Ecclesiae auctoritatis est authentice declarare quandonam ius divinum matrimonium prohibeat vel dirimat.*

¹¹ Can. 262 § 2. *Eidem supremae auctoritati privative ius est alia impedimenta matrimonium prohibentia vel dirimentia pro baptizatis constituendi, salvo praescripto § 3.*

¹² Can. 262 § 3. *Episcoporum Conferentiae, attentis peculiaribus adiunctis, impedimenta particularia sive prohibentia sive dirimentia constituere possunt, decreto ad normam iuris lato.*

¹³ *Christus Dominus*, nr 38.

takie otrzymuje na stałe Konferencja Biskupów z mocy samego prawa z kan. 262 § 3. Intencja prawodawcy jest wyraźna: idzie o zabezpieczenie Kościołowi partykularnemu władzy ustanawiania takich przeszkód, które odpowiadają potrzebom określonego regionu, czego nie może z góry przewidzieć prawo powszechne. Zresztą przeszkoda z prawa powszechnego, która obejmuje cały Kościół, nie może uwzględniać potrzeb, które występują tylko w jakimś partykularnym regionie. Ustanowiona przez Konferencję Biskupów przeszkoda małżeńska może być tą samą drogą uchylona lub ograniczona.

Kodeks w dziale prawa małżeńskiego nie ma osobnego kanonu, który by ustalał, kogo wiążą kościelne przeszkody małżeńskie. Stosowano tu powszechnie zasadę z norm generalnych, zawartą w kan. 16, że prawo kościelne wiąże wszystkich ochrzczonych, chyba że przepis prawny co innego stanowi. Taki wyjątek występuje w kan. 1070 § 1 i w kan. 1099 § 1 w stosunku do heretyków i schizmatyków, jeśli nigdy nie należeli do Kościoła katolickiego. Projektując zmianę tej zasady, komisja postanowiła wnieść do prawa małżeńskiego nowy kanon, który wyraźnie ureguluje to zagadnienie w innym ujęciu. W wyniku dyskusji nad tą sprawą komisja postanowiła przyjąć sformułowanie, według którego przeszkodami kościelnymi są wiązani nie wszyscy ochrzczeni, lecz tylko ochrzczeni w Kościele katolickim lub ochrzczeni poza nim, jeśli potem wstąpili do Kościoła katolickiego — i to nawet w wypadku, gdyby potem z niego wystąpili.¹⁴ Przy układaniu schematu nowych norm sformułowanie to uległo dalszej zmianie. Według nowego ujęcia przeszkodami kościelnymi są wiązani tylko ci, którzy są ochrzczeni w Kościele katolickim lub do niego przyjęci z innych wspólnot chrześcijańskich, i to tak długo, dopóki z niego aktem formalnym nie wystąpią.¹⁵ Z tego wynika, że zarówno ochrzczeni w Kościele katolickim, jak i przyjęci do Kościoła z innych wspólnot chrześcijańskich tylko tak długo są wiązani przeszkodami kościelnymi, jak długo formalnie należą do Kościoła katolickiego.

Całkowicie zreformowano kan. 1040. W kodeksowym ujęciu kanon ten stanowi, że poza papieżem nikt nie może uchylić w całości lub w części przeszkód małżeńskich i nie może udzielić od nich dyspens, chyba że uzyskał taką władzę z prawa powszechnego lub z indultu Stolicy Apostolskiej. Schemat w dwóch odrębnych kanonach mówi osobno o władzy uchylania przeszkód i o władzy udzielania dyspens. Oba te zagadnienia, odgródzone od siebie osobnymi kanonami, uzyskały w schemacie inne ujęcie. Podkreśla się więc zasadę kodeksową, że tylko najwyższa władza w Kościele

¹⁴ *Communicationes* 3 (1971) 73.

¹⁵ Can. 263. *Impedimentis iuris mere ecclesiasticis tenentur tantum illi qui sunt in Ecclesia catholica baptizati vel in eam reipti nec actu formali ab ea defecerunt.*

może uchylić w całości lub w części przeszkody z prawa kościelnego, ale jednocześnie dodaje się zastrzeżenie, że utrzymuje się w mocy uprawnienie Konferencji Biskupów co do uchylania w całości lub w części przeszkód, które przez nią zostały wprowadzone w prawie partykularnym.¹⁶ Druga część kan. 1040 dotycząca władzy dyspensowania od przeszkód została gruntownie przerobiona zgodnie z ustaleniami zawartymi w motu proprio *De Episcoporum muneribus* z 15 czerwca 1966 roku.¹⁷ Schemat stawia najpierw zasadę, że ordynariusz miejsca może udzielić dyspensy własnym poddanym, gdziekolwiek oni przebywają, jak również wszystkim, którzy przebywają na jego terenie, od wszystkich przeszkód z prawa kościelnego z wyjątkiem tych, od których udzielenie dyspensy zarezerwowała sobie Stolica Apostolska.¹⁸ W dalszej kolejności następuje dokładne wyliczenie z imienia przeszkód zarezerwowanych najwyższej władzy kościelnej. Rezerwacją są objęte: przeszkoda wieku, o ile brak wymaganego wieku przekracza jeden rok; przeszkoda, która wynika ze święceń (diakonat i prezbiteriat) lub z wieczystej profesji zakonnej; przeszkoda występku wynikająca z małżonkობjstwa; przeszkoda pokrewieństwa w linii bocznej w trzecim stopniu według komputacji rzymskiej (drugi stopień w połączeniu z pierwszym według komputacji germańskiej stosowanej do tej pory w prawie kanonicznym) z zastrzeżeniem, ażeby nigdy nie udzielać dyspensy od tej przeszkody w linii prostej; przeszkoda powinowactwa w linii prostej.¹⁹

Kan. 1039 w obu paragrafach przeszedł do schematu bez zmian. Zmieniono tylko przyczynę kanoniczną ze słusznej (*iusta*) na poważną (*gravis*). A więc z poważnej przyczyny i na czas jej trwania ordynariusz miejsca może zakazać czasowo zawarcia małżeństwa osobom przebywającym na jego terenie i własnym poddanym nawet poza granicami własnego terytorium.²⁰

¹⁶ Can. 264. *Sola suprema Ecclesiae auctoritas potest impedimenta iuris ecclesiastici abrogare aut illis derogare, salvo iure Episcoporum Conferentiae abrogandi impedimenta a se instituta vel illis derogandi.*

¹⁷ *De Episcoporum muneribus*, II, 11—18 — AAS 58 (1966) 471—472.

¹⁸ Can. 266 § 1. *Ordinarius loci proprios subditos ubique commorantes et omnes in proprio territorio actu degentes ab omnibus impedimentis iuris ecclesiastici dispensare potest, exceptis iis, quorum dispensatio Sedi Apostolicae reservatur.*

¹⁹ Can. 266 § 2. *Impedimenta quorum dispensatio Sedi Apostolicae reservatur sunt: 1) impedimentum aetatis, quoties aetatis defectus annum excedat; 2) impedimentum ortum ex sacris ordinibus aut ex perpetua professione in Instituto vitae consecratae; 3) impedimentum criminis de quo in can. 290; 4) impedimentum consanguinitatis in linea collateralis usque ad tertium gradum, cauto quidem quod ab impedimento consanguinitatis in linea recta dispensatio non datur; 5) impedimentum ortum ex affinitate in linea recta.*

²⁰ Can. 265 § 1. *Ordinarius loci in suo territorio commorantibus et suis subditis etiam extra fines sui territorii, vetare potest matrimonium*

Klauzulę unieważniającą wydanemu zakazowi może nadać tylko najwyższa władza w Kościele.²¹

Kan. 1041 jest utrzymany w schemacie bez zmian i stanowi, że prawo piętnuje zwyczaj wprowadzający nową przeszkodę lub przeciwny istniejącym w prawie przeszkodom.²²

Całkowitemu uchyleniu w schemacie podlega kan. 1042, który dzieli przeszkody zrywające na przeszkody niższego i wyższego rzędu. Do przeszkód niższego rzędu, które w nowym prawie zupełnie wypadną, prawo kodeksowe zalicza: powinowactwo w drugim stopniu linii bocznej, pokrewieństwo w trzecim stopniu linii bocznej, przyzwoitość publiczną w drugim stopniu, pokrewieństwo duchowe, występek z cudzołóstwa z przyrzeczeniem małżeństwa lub z usiłowaniem zawarcia małżeństwa, chociażby tylko poprzez kontrakt cywilny.²³

Sporo uwagi poświęciła komisja analizie kan. 1043—1045. Wiadomo, że wspomniane kanony mają szczególny wydźwięk duszpasterski i z tejże racji weszły do prawa kodeksowego jako wyrażnie zahaczające o konstytucyjny cel Kościoła (zapewnienie człowiekowi środków zbawienia w sytuacjach konfliktowych). W okresie posoborowym względy duszpasterskie, szczególnie względ na dobro dusz, mają szczególne znaczenie i leżą niewątpliwie u źródeł odnowy przepisów prawa. Toteż dla konsultorów, członków komisji, nie było żadnych wątpliwości, że wspomniane kanony muszą być utrzymane w nowym prawie. Natomiast spore wątpliwości nasuwały: sama budowa kanonów oraz ich treść normatywna. Po ogłoszeniu Kodeksu w okresie zamykającym się w latach 1921 i 1942 wysunięto sporo wątpliwości, które rozstrzygnęła Komisja Interpretacyjna drogą autentycznych wyjaśnień. Postanowiono więc włączyć obecnie te wyjaśnienia do nowych kanonów. W obradach komisji powstały nowe wątpliwości, które dotyczyły obu rezerwatów papieskich oraz osób upoważnionych przez prawo do udzielania dyspens. Po wyczerpującej dyskusji komisja zajęła wobec nich stanowisko.

W prawie kodeksowym kanony 1043—1045 nadają określonym osobom szeroką władzę udzielania dyspens od przeszkód małżeńskich w dwóch sytuacjach konfliktowych; stanowią je: grożące niebezpieczeństwo śmierci oraz określony prawem nagłący wypadek. W kan. 1045 § 1 nagłący wypadek w świetle odpowiedzi Komisji Interpretacyjnej zachodzi wtedy, gdy przeszkoda wychodzi na jaw lub dociera do wiadomości ordynariusza albo proboszcza, gdy już

---

in casu peculiari, sed ad tempus tantum, gravi de causa eaque perdurante.

²¹ Can. 265 § 2. *Vetito clausulam dirimentem una suprema Ecclesiae auctoritas addere potest.*

²² Can. 267. *Consuetudo novum impedimentum inducens aut impedimentis existentibus contraria reprobatur.*

²³ *Communicationes* 3 (1971) 72.

wszystko jest przygotowane do ślubu i bez prawdopodobnego niebezpieczeństwa większej szkody nie można odsunąć zawarcia małżeństwa do czasu, zanim nadejdzie dyspensa od Stolicy Świętej. Obie konfliktowe sytuacje komisja postanowiła włączyć do schematu nowego prawa w ujęciu prawa kodeksowego.²⁴ Również określenie celów oraz przyczyn kanonicznych, które uzasadniają korzystanie z szerokich koncesji, pozostaje bez zmian. Należą do nich: zabezpieczenie spokoju sumienia oraz — jeśli zachodzi potrzeba — legitymacja potomstwa pozamałżeńskiego.

Sporo kłopotu miała komisja w dokładnym ustaleniu w nowym prawie przedmiotu dyspensy. Bez trudności ustalono, że należy utrzymać możliwość udzielenia dyspensy od obowiązującej formy kanonicznej przy zawieraniu małżeństwa. Jeśli idzie o przeszkody, powstały poważne wątpliwości, czy należy nadal utrzymać oba rezerwy papieskie: przeszkodę, która wynika ze święceń kapłańskich, oraz przeszkodę powinowactwa w linii prostej z dopełnionego małżeństwa. Odnośnie do przeszkody z powniowactwa już od dawna nauka prawa nie umiała odnaleźć wyczerpującego uzasadnienia dla rezerwatu papieskiego. Toteż bez żadnych oporów postanowiono wykreślić ten rezerwat w nowym prawie. Odnośnie zaś do przeszkody ze święceń kapłańskich zrodziły się poważne wątpliwości, czy należy utrzymać nadal ten rezerwat, zwłaszcza w wypadku grożącego niebezpieczeństwa śmierci. Ponieważ jednak dyspensa od tej przeszkody wyraźnie zaczepta i podważa prawo celibatu, zwłaszcza gdy w niebezpieczeństwie śmierci znajduje się niewiasta, komisja postanowiła nie rozstrzygać tej kwestii, lecz przekazać ją papieżowi do podjęcia decyzji, przekazując mu jednocześnie poglądy kanonistów z pełną argumentacją.²⁵ Widocznie papież podjął decyzję, skoro schemat nie przewiduje już żadnych rezerwatów papieskich w obu sytuacjach konfliktowych.²⁶ W związku z tym nasuwają się następujące refleksje. Zniesienie rezerwatu odnośnie do przeszkody ze święceń kapłańskich, w wy-

²⁴ Can. 270 § 1. Potest Ordinarius loci sub clausulis in fine can. 268 statutis, dispensationem concedere super omnibus impedimentis de quibus in citato can. 268, quoties impedimentum detegatur vel ad notitiam Ordinarii aut parochi deferatur, cum iam omnia sunt parata ad nuptias, nec matrimonium, sine probabili gravi mali periculo, differri possit usque dum a Sancta Sede dispensatio obtineatur. W ten sposób włączono do kanonu odpowiedź Komisji Interpretacyjnej z 1 marca 1921 — AAS 13 (1921) 178.

²⁵ Communicationes 3 (1971) 72.

²⁶ Can. 268. Urgente mortis periculo, loci Ordinarius, ad consulendum conscientiae et, si casus ferat legitimationis prolis, potest tum super forma in matrimonii celebratione servanda, tum super omnibus et singulis impedimentis iuris ecclesiastici sive publicis sive occultis, dispensare proprios subditos ubique commorantes et omnes in proprio territorio actu degentes, remoto scandalo. To samo występuje też w kan. 269 § 1 i 270 § 1—3.

padku grożącego niebezpieczeństwa śmierci, jest w pełni uzasadnione, gdyż właśnie w takiej sytuacji w grę wchodzi bezpośrednio sprawa zabezpieczenia zbawienia (*salus animarum*). Z tej racji norma prawna — bez względu na swoją wewnętrzną powagę — musi ustąpić, gdyż inaczej staje się źródłem poważnego konfliktu sumienia i stoi w otwartej kolizji z konstytucyjnym celem Kościoła i z konstytucyjną zasadą prawa kanonicznego: *salus animarum suprema lex esto*. Natomiast w nagłym wypadku z kan. 1045 nie ma takiej konieczności. Nie idzie tu bowiem o zażegnanie konfliktu sumienia i zabezpieczenie zagrożonego zbawienia, lecz tylko o uniknięcie prawdopodobnego niebezpieczeństwa poważnego zła, przy czym samo zło może dotyczyć w równej mierze szkody duchowej i szkody materialnej. Nie ma więc wystarczającej racji, by w takim wypadku ułatwiać uzyskanie dyspensy od przeszkody, która w rozumieniu Kościoła zawsze była i jest nadal bardzo poważną przeszkodą. Należy też zwrócić uwagę, że w takich wypadkach otwiera się szeroko bramę do działania *in fraudem legis*, skoro okoliczności, które w ujęciu prawa kodeksowego i schemata nowego prawa, są tak ułożone, że nupturieni mogą być i działać w złej wierze (*mala fides*), tzn. celowo i rozmyślnie dążyć do wytworzenia naglącego wypadku. Dla przykładu kapłan, który przewiduje trudności w uzyskaniu dyspensy od tej przeszkody na drodze zwyczajnego postępowania zgodnie z dekretem Kongregacji Doktryny Wiary z 13 stycznia 1971 roku, może rozmyślnie *in mala fide* wytworzyć okoliczności z kan. 1045, ażeby tą drogą uzyskać łatwo pożądaną dyspensę. Wydaje się przeto rzeczą słuszną, ażeby w wypadku nagłym z kan. 1045 utrzymać nadal rezerwat papieski w stosunku do tej przeszkody. Ponadto należy stwierdzić, że w proponowanym uchyleniu rezerwatu w nowym prawie istnieje luka prawna, gdyż nowy przepis nic nie stanowi w sprawie określenia stanu prawnego kapłana, który w tych nadzwyczajnych okolicznościach zawarł ważne małżeństwo. Nie jest więc prawie określony jego stosunek do uprawnień i obowiązków kapłańskich, pomimo że żyje w stanie małżeńskim. Jeśli więc będzie utrzymane zniesienie rezerwatu, co przewiduje schemat, to wydaje się, że norma prawna powinna wyraźnie *ipso iure* przesunąć kapłana do stanu świeckiego (*reductio ad statum laicalem*) ze wszystkimi skutkami, jakie są przewidziane w dekrecie Kongregacji Doktryny Wiary z 13 stycznia 1971 roku.

Pewne też istotne innowacje przewiduje projekt nowego prawa przy określaniu osób, które poza ordynariuszem miejsca korzystają z szerokich koncesji przy udzielaniu dyspens w grożącym niebezpieczeństwie śmierci i w wypadku nagłym. Prawo kodeksowe w kan. 1044 i 1045 wylicza następujące osoby: proboszcz, kapłan przygodny, który jest obecny przy zawieraniu małżeństwa w formie nadzwyczajnej, spowiednik w zakresie wewnętrznym

w trakcie spowiedzi sakramentalnej. Schemat włącza do grona tak określonych osób również kapłana i diakona, którzy asystują w charakterze świadka urzędowego na mocy posiadanej delegacji, a władzę spowiednika przesunięto na forum wewnętrzne pozasakramentalne.²⁷ Używanie tej władzy przez wyżej określone osoby jest dopuszczalne tylko wtedy, gdy nie można odnieść się do ordynariusza miejsca, przy czym użycie w tym celu telefonu lub telegrafu zostało potraktowane przez nowe prawo jako środek nadzwyczajny, do którego nikt nie jest prawnie zobowiązany.²⁸

Poza tym w wypadku nagłym władza tych osób jest ograniczona do wypadków tajnych, przy czym wypadek tajny jest ujęty nieco szerzej aniżeli tajna przeszkoda.²⁹ Jest to zgodne z wyjaśnieniem Komisji Interpretacyjnej z 28 grudnia 1927 roku.³⁰

Udzielenie dyspensy w wypadku nagłym obejmuje również wypadki, w których idzie o konwalidację małżeństwa zawartego nieważnie.³¹ Po udzieleniu dyspensy należy natychmiast o tym powiadomić miejscowego ordynariusza i wnieść stosowną adnotację do księgi zawartych małżeństw.³² Nie ulega wątpliwości, że nałożony obowiązek powiadomienia ordynariusza miejsca o fackie udzielenia dyspensy ma na celu roztoczenie kontroli nad sposobem udzielenia dyspensy w takiej nadzwyczajnej sytuacji i stwierdzenie, czy zostały dokładnie zachowane wszystkie klauzule kanonów, które warunkują ważność udzielonej dyspensy.

Kan. 1047 pozostaje bez zmian.³³ Natomiast nie zachowano

²⁷ Can. 269 § 1. In eisdem rerum adiunctis de quibus in can. 268 et solum pro casibus in quibus ne loci quidem Ordinarius adiri possit, eadem dispensandi facultate pollet tum parochus, tum minister sacre rite delegatus, tum sacerdos vel diaconus qui matrimonio, ad normam can. 318 § 3, assistit, tum confessarius, si agatur de casu occulto, pro foro interno extra tamen actum sacramentalis confessionis.

²⁸ Can. 269 § 2. In casu, de quo in § 1, loci Ordinarius censetur adiri non posse, si tantum per telegraphum vel telephonom ad eum possit recurri. W ten sposób włączono do kanonu odpowiedź Komisji Interpretacyjnej z 12 listopada 1922 — AAS 14 (1922) 662—663.

²⁹ Can. 270 § 3. In iisdem rerum adiunctis, eadem facultate gaudent omnes de quibus in can. 269 § 1, sub eiusdem canonis clausulis, sed solum si casus natura suava vel tantum facto sit occultus et ne loci quidem Ordinarius adiri ad normam can. 269 possit, vel nonnisi cum periculo violationis secreti; quoad confessarium servandum est praescriptum can. 269.

³⁰ AAS 20 (1928) 16.

³¹ Can. 270 § 2. Haec facultas valet etiam ad convalidationem matrimonii iam contracti, si idem periculum sit in mora nec tempus suppetat. recurrenti ad Sedem Apostolicam vel, quod attinet ad impedimenta a quibus dispensare valet, ad Ordinarium.

³² Can. 271. Parochus aut sacerdos vel diaconus de quibus in can. 269, de concessa dispensatione pro foro externo Ordinarium loci statim certiore faciat; eaque adnotetur in libro matrimoniorum.

³³ Can. 272. Nisi aliud ferat S. Paenitentiarie rescriptum, dispensatio

w schemacie kan. 1048, gdyż stosowną normę w tej sprawie podaje w prawie kodeksowym kan. 304 § 2.³⁴ Schemat pominął również kanony 1049 i 1050, które w prawie kodeksowym wprowadzają pewne ograniczenia w korzystaniu z delegowanej władzy udzielania dyspens, jeśli władza ta wypływa z generalnego lub szczegółowego indultu lub dotyczy wypadku, w którym występuje przeszkoda wielokrotna. Komisja postanowiła bowiem znieść w nowym prawie uwielokrotnienie przeszkody.³⁵ Z tej samej racji jak również na skutek zniesienia przeszkód niższego rzędu komisja postanowiła pominąć w nowym prawie kanony: 1052, 1053, 1054, 1056, i 1057.³⁶

Dziwne koleje w trakcie reformy przechodził kan. 1051, który wprowadził na teren prawa kanonicznego legitymację nieprawego potomstwa mocą uzyskanej dyspensy od przeszkody małżeńskiej. W trakcie dyskusji postanowiono utrzymać w nowym prawie tę postać legitymacji z zastrzeżeniem, że legitymacja dochodzi do skutku z mocy samego prawa dopiero w momencie zawierania małżeństwa na podstawie uzyskanej dyspensy od przeszkody z wykluczeniem potomstwa cudzołożnego i świętokradzkiego.³⁷ Ponieważ jednak w chwili redagowania schematu nowego prawa zmieniły się radykalnie poglądy co do natury i skutków legitymacji w ogóle,³⁸ dalsze utrzymanie kan. 1051 — nawet w formie zmienionej — okazało się bezprzedmiotowe. Z tej racji kanon ten nie został włączony do schematu. Utrzymując w mocy kan. 1055, schemat w uproszczonej formie zachowuje istotną treść tegoż kanonu.³⁹

Przystępując do analizy schematu w dziale przeszkód wzbraniających i zrywających, należy ogólnie stwierdzić, że nowe prawo wprowadza w tym dziale szereg istotnych zmian. I tak w kan.

---

in foro interno non sacramentali concessa super impedimento occulto, adnotetur in libro, qui in secreto Curiae archivo de quo in can. 379 (CIC) asservandus est, nec alia dispensatio pro foro externo est necessaria, etsi postea occultum impedimentum publicum evaserit.

³⁴ *Communicationes* 3 (1971) 73.

³⁵ Tamże.

³⁶ Tamże.

³⁷ Tamże.

³⁸ *Communicationes* 5 (1973) 76—78. Can. 335. *Filii illegitimi legitimantur praeterquam per rescriptum Romani Pontificis, per subsequens matrimonium parentum sive validum sive putativum.* Can. 336. *Filii legitimi, ad effectus canonicos quod attinet, in omnibus aequiparantur legitimis, nisi aliud expresse cautum fuerit.*

³⁹ *Dispensationes super publicis vel notis impedimentis Ordinarii oratorum commissas, exsequitur Ordinarius qui litteras testimoniales dedit vel preces transmisit ad Sedem Apostolicam, etiamsi sponsi iam in aliam dioecesim discesserint non amplius reversuri, monito tamen Ordinario loci in quo matrimonium contracturi sunt.*

1058, który otwiera zespół przeszkód wzbraniających, nastąpiła radykalna zmiana. Z pięciu postaci ślubów zwykłych schemat utrzymuje tylko jedną postać: ślub doskonałej czystości. Samo zaś pojęcie ślubów zwykłych i uroczystych zostało również zreformowane. Schemat zarzucił panujący w kanonistyce od papieża Bonifacego VIII podział ślubów na uroczyste i zwykłe z właściwymi im skutkami prawnymi i w miejsce tego podziału wprowadza podział na śluby czasowe i wieczyste z tym, że w ramach tych ślubów uznaje jako podstawę dla przeszkody małżeńskiej tylko ślub publiczny z wyłączeniem ślubów prywatnych. W aspekcie takich założeń przeszkodę wzbraniającą w nowym prawie stanowi publiczny i czasowy ślub doskonałej czystości, i to tak długo, jak długo zachowuje on moc wiążącą.⁴⁰

W kan. 1059, który przejmuje z miejscowego prawa świeckiego przeszkodę wzbraniającą z pokrewieństwa ustawowego wynikającą z adopcji, schemat przewiduje uwzględnienie nie tylko samej adopcji, jako źródła pokrewieństwa ustawowego, ale również opieki prawnej. Tę drugą awentualność schemat podaje w nawiasie, zostawiając tę sprawę do oceny biskupom i przedstawicielom katolickich uniwersytetów.⁴¹ Wydaje się, że jeśli prawo kanoniczne przyjmuje przeszkodę z prawa świeckiego, czyli dokonuje w danym odcinku tzw. kanonizacji prawa świeckiego, to powinna ona obejmować swoim zasięgiem w całości normę z prawa świeckiego. Nie ma bowiem wystarczającej racji czynić w tej normie jakieś rozróżnienia i ograniczenia. Ponadto wydaje się, że przeszkoda pokrewieństwa ustawowego powinna obecnie wypaść z prawa powszechnego (kodeksowego), jako że opiera się w całości na miejscowym prawie świeckim. Podjęcie decyzji, czy i w jakim stopniu należy pozostawić tę przeszkodę w prawie kanonicznym, należałoby przekazać obecnie Konferencji Biskupów, która w nowym prawie posiada władzę ustanawiania przeszkód małżeńskich dostosowanych do miejscowych warunków. Ocena, czy można i czy należy kanonizować miejscowe prawo świeckie, powinna należeć do miejscowej władzy kościelnej.

Kanony 1060 — 1064 zostały w całości uchylone już przez motu proprio *Matrimonia mixta* z 31 marca 1970 roku drogą obrogacji.⁴² Schemat przejmuje wszystkie kanony z części normatywnej wspomnianego dokumentu papieskiego, a więc określenie zasięgu prze-

---

⁴⁰ Can. 274. *Votum publicum temporaneum castitatis perfectae, dum obligat, matrimonium prohibet.*

⁴¹ Can. 275. *Qui lege civili prohibentur nuptias inter se inire ob cognationem legalem ex adoptione ortam (vel ob tutelam), vi iuris canonici matrimonium inter se contrahere prohibentur.*

⁴² AAS 62 (1970) 257—263.

szkody,⁴³ warunki uzyskania dyspensy od przeszkody,⁴⁴ określenie rękojmi, jakie obowiązują stronę katolicką,⁴⁵ zobowiązania wobec strony akatolickiej,⁴⁶ pouczenie obu stron o istotnych celach małżeństwa chrześcijańskiego,⁴⁷ uprawnienia Konferencji Biskupów jako organu kolegialnej władzy w ramach prawa partykularnego,⁴⁸ opieka nad stroną katolicką w małżeństwie mieszanym i obowiązek informowania Stolicy Świętej o podjętych uchwałach w tej sprawie.⁵⁰

Kanony 1065 — 1066 wywołały obszerną dyskusję na komisji. Szczególną uwagę zwrócono na kan. 1065, który traktuje o zawieraniu małżeństwa przez katolika z osobami, które porzuciły wiarę lub wstąpiły do stowarzyszeń potępionych przez Kościół. Wnikliwie i gruntownie rozpatrywano wszystkie racje przemawiające z jednej strony za niedopuszczeniem takich osób do sakramentu małżeństwa, z drugiej zaś — za dopuszczeniem ich do małżeństwa chrześcijańskiego. Po dokładnym rozpatrzeniu wszystkich aspektów tego skomplikowanego zagadnienia⁵¹ komisja utrzymała w za-

⁴³ Can. 276. *Matrimonium inter duas personas baptizatas, quarum altera sit catholica, altera vero non catholica, cum natura sua plenae spirituali coniugum communioni obstet, sine praevia auctoritatis competentis dispensatione, prohibitum est.*

⁴⁴ Can. 277 § 1. *Ab impedimento mixtae religionis Ordinarius loci dispensationem concedere potest dummodo iusta causa et rationabilis habeatur et impletae sint conditiones de quibus in §§ 2, 3 et 4.*

⁴⁵ Can. 277 § 2. *Ad impetrandam dispensationem, pars catholica declaret se paratam esse pericula a fide definiendi remove; eadem insuper gravi obligatione tenetur promissionem sinceram praestandi se omnia pro viribus facturam esse, ut universa proles in Ecclesia catholica baptizetur et educetur.*

⁴⁶ Can. 277 § 3. *De his promissionibus a parte catholica faciendis, pars non catholica tempestive certior fiat, adeo ut constet ipsam vere consciam esse promissionis et obligationis partis catholicae.*

⁴⁷ Can. 277 § 4. *Ambae partes edoceantur de finibus et proprietatibus essentialibus matrimonii, a neutro contrahente excludendis.*

⁴⁸ Can. 278. *Episcoporum Conferentiae est, decreto ad normam iuris dato, statuere modum quo hae promissiones et declarationes, quae semper requiruntur, faciende sint, sive ore tantum, sive etiam scriptis, sive coram testibus; tum rationem definire qua de ipsis et in foro externo constet et pars acatholica certior reddatur; itemque edicere quae alia sint, pro opportunitate, postulanda.*

⁴⁹ Can. 279. *Locorum Ordinarii alique animarum pastores curent ne coniugi catholico et filiis e matrimonio mixto natis, auxilium spirituale desit ad eorum officia conscientiae adimplenda, atque coniuges adiuvent ad vitae coniugalitatis et familiaris fovendam unitatem. Qua de re, optandum est, ut iidem pastores relationes instituant cum ministris aliarum communitatum religiosarum easque sincera probitate et sapienti fiducia conforment.*

⁵⁰ Can. 280. *Episcoporum Conferentiae Apostolicam Sedem certiore reddant de iis quae circa matrimonia mixta ad normam cann. 278, 319 § 3, 321 § 3 decreverint.*

⁵¹ *Communicationes 5 (1973) 71—72.*

zasadzie treść kan. 1065,⁵² uzależniając zezwolenie ordynariusza miejsca na asystację świadka urzędowego przy takim małżeństwie od tego, czy w danym wypadku istnieje wystarczające zabezpieczenie wiary u strony katolickiej i potomstwa. Schemat nakazuje zachować tu obowiązujące rękojnie — w ujęciu nowego prawa — stosownie do specyfiki każdego wypadku. Słowo *convenienter* jest ujęte w schemacie w nawiasie, co oznacza, że biskupi i przedstawiciele katolickich uniwersytetów mają się wypowiedzieć co do przyjęcia lub odrzucenia takiego sformułowania. W czasie prac komisji połowa konsultorów była zdania, że takie ujęcie jest zbyt elastyczne; nie ma bowiem wątpliwości, że niebezpieczeństwo utraty wiary dla strony katolickiej jest większe ze strony wyliczonych w tym kanonie osób niegodnych aniżeli ze strony braci odłączonych w wypadku małżeństwa mieszanego. Nie ma więc wystarczającej racji, ażeby w tym wypadku stosować łagodniejszą procedurę aniżeli w małżeństwie mieszanym, w którym rękojmie są zawsze wymagane bez żadnych złagodzeń. Owszem, były nawet głosy na komisji, że w wypadku małżeństwa katolika z osobami niegodnymi należy nie tylko stosować obowiązkowo rękojmie w ujęciu nowego prawa w całej rozciągłości i bez żadnych złagodzeń, ale nadto żądano, by w tego rodzaju małżeństwach utrzymać wymóg składania rękojmi w ujęciu prawa kodeksowego, które — jak wiadomo — kładło główny nacisk na składanie rękojmi przez stronę akatoliczną. Natomiast bez trudności zgodzono się na komisji, że kan. 1066 (publiczni grzesznicy i osoby w karach kościelnych) powinien być w całości uchylony, gdyż jest to kwestia duszpasterska, którą należy regulować środkami oddziaływania duszpasterskiego, a nie sankcjami prawa.⁵³

Kan. 1067 ustalający przeszkodę wieku został wcielony do schematu w całości i bez zmian. Kanon ten został jednak wzbogacony o jeden paragraf, w którym upoważnia się Konferencję Biskupów do podniesienia granicy wymaganego prawem powszechnym wieku stosownie do potrzeb własnego regionu.⁵⁴

Kan. 1068 dotyczący niemocy płciowej wzbudził na komisji dłu-

⁵² Can. 281. *Matrimonio eius, qui notorie aut catholicam fidem abiecit, etsi ad communitatem acatholicam non transierit, aut societati ab Ecclesia prohibita adscriptus est, parochus ne assistat, nisi Ordinarius loci, servatis normis de quibus in can. 277, ad singulos casus (convenienter) aptatis, licentiam dedit.*

⁵³ *Communicationes* 5 (1973) 71.

⁵⁴ Can. 282. *Vir ante decimum sextum aetatis annum completum, mulier ante decimum quartum item completum, matrimonium valide inire non possunt. Integrum est Episcoporum Conferentiae aetatem superiorem ad matrimonii celebrationem, ad normam can. 262 § 3, statuere. Licet matrimonium post praedictam aetatem contractum validum sit, curent tamen animarum pastores ab eo avertere iuvenes ante aetatem, qua, secundum regionis receptos mores, matrimonium iniri solet.*

gotrwałą dyskusję. Rozpatrzono wszechstronnie wszystkie aspekty reformy tej przeszkody.⁵⁵ Ostatecznie postanowiono utrzymać w zasadzie sformułowanie kodeksowe wprowadzając doń niektóre nowe elementy i wyłączając zeń niektóre elementy zbędne. A więc przede wszystkim wprowadzono przyjęte w nauce prawa i jursprudencji rotalnej uściślone pojęcie niemocy płciowej wyrażone w słowach *impotentia coeundi*; postanowiono wykreślić z normy jako zbędne, gdyż wynikają z innych zasad prawa, słowa: *sive alteri cognita sive non*;⁵⁶ natomiast w drugim paragrafie tegoż kanonu, który stanowi, że w wypadku wątpliwości nie należy utrudniać zawarcia małżeństwa, postanowiono dodać słowa, że w trwającej nadal wątpliwości nie należy orzekać nieważności małżeństwa.⁵⁷ W trzecim paragrafie tegoż kanonu, który stanowi, że nieplodność nie zabrania zawierania małżeństwa ani też nie powoduje jego nieważności, dodano słowa, że w takim wypadku należy zachować przepis kan. 300 z nowego prawa.⁵⁸ Nowe prawo wprowadza w tym kanonie nowy tytuł nieważności małżeństwa z podstępnego wprowadzenia w błąd, jeśli błąd dotyczy przymiotu drugiej strony, który prowadzi do poważnego zakłócenia pożycia małżeńskiego. To ogólne stwierdzenie kan. 300 znajduje jedno z konkretnych ujęć w postaci nieplodności, na co wyraźnie wskazuje zastrzeżenie zamieszczone w kan 283 § 3.⁵⁹

Na komisji były zdania podzielone, czy należy użyć sformułowania *ipso iure naturae matrimonium dirimit*, czy raczej *ex ipsa natura matrimonii dirimit*. Dlatego schemat ujął w nawias drugie sformułowanie przekazując sprawę do zaopiniowania biskupom i przedstawicielom katolickich uniwersytetów. W rzeczy samej sprawa jest z góry przesądzona, skoro na komisji zdecydowano się umieścić niemoc płciową w gronie przeszkód małżeńskich. W tej sytuacji sformułowanie *ipso iure nature dirimit* przeważa, gdyż z natury każdej przeszkody wynika, że niezdolność osoby wypływa z dyspozycji prawa. Istniała jednak możliwość umieszczenia niemocy płciowej w gronie wadliwości zgody małżeńskiej z tytułu braku zdolności do podjęcia zobowiązań wynikających z istoty mał-

⁵⁵ *Communicationes* 6 (1974) 38, 177—198.

⁵⁶ Can. 283 § 1. *Impotentia coeundi antecedens et perpetua, sive ex parte viri sive ex parte mulieris, sive absoluta sive relativa, matrimonium ipso iure naturae (ex ipsa natura matrimonii) dirimit.*

⁵⁷ Can. 283 § 2. *Si impedimentum impotentiae dubium sit, sive dubio iuris sive dubio facti, matrimonium non est impediendum, nec, stante dubio, nullum declarandum.*

⁵⁸ Can. 283 § 3. *Sterilitas matrimonium nec prohibet nec dirimit firmo praescripto can 300.*

⁵⁹ Can. 300. *Qui matrimonium init deceptus dolo, ad obtinendum consensum patrat, circa aliquam alterius partis qualitatem, quae nata est ad consortium vitae conjugalis graviter perturbandum, invalide contrahit.*

żeństwa. W takiej zaś sytuacji lepsze byłoby sformułowanie *ex ipsa natura matrimonii*. Kan. 1069 został w schemacie utrzymany w obu paragrafach bez zmian. Kanon ten traktuje o przeszkodzie istniejącego węzła małżeńskiego.⁶⁰

Kan. 1070, traktujący o przeszkodzie różnicy religii, został w schemacie w całości utrzymany w swojej treści. Wprowadzono jednak zgodnie z poprzednio przyjętą zasadą innowację, że przeszkoda ta wiąże osobę ochrzczoneą w Kościele katolickim lub przyjętą doń jako już ochrzczoneą w innych wspólnotach chrześcijańskich. Przeszkoda ta wiąże te osoby tak długo, jak długo należą do Kościoła katolickiego, przestaje zaś je wiązać z chwilą, gdy aktem formalnym występują z Kościoła.⁶¹ Kan. 1071, który mówi o zachowaniu przy tej przeszkodzie procedury przewidzianej przy przeszkodzie różnicy wyznania został w schemacie utrzymany bez zmian z tym, że przepisana procedurę należy obecnie rozumieć w ujęciu nowego prawa.⁶²

W kan. 1072 mówiący o przeszkodzie z wyższych święceń wprowadzono dwie zmiany. Pierwsza zmiana dotyczy samej nazwy święceń. Ponieważ wyłączono już subdiakoniat z wyższych święceń, a niższe święcenia w ogóle zniesiono jako święcenia, utrzymując z nich niektóre w charakterze posług, w pojęciu święceń (bez określenia: wyższe) utrzymano tylko diakonat i kapłaństwo. Stąd nieco inne sformułowanie przeszkody: nieważnie usiłuje zawrzeć małżeństwo, kto posiada święcenia.⁶³ W związku z ustanowieniem stałego diakonatu wprowadzono do kanonu drugi paragraf, który stanowi, że diakon, który był już żonaty, nie jest zdolny do zawarcia nowego małżeństwa.⁶⁴

W kan. 1073, który ustala przeszkodę zrywającą z uroczystych

⁶⁰ Can. 284. *Invalide matrimonium attentat qui vinculo tenetur prioris matrimonii, quamquam non consummati, salvo privilegio fidei. Quamvis prius matrimonium sit irritum aut solutum qualibet ex causa, non ideo licet aliud contrahere, antequam de prioris nullitate aut solutione legitime et certo constiterit.*

⁶¹ Can. 285. *Matrimonium inter duas personas, quarum altera sit baptizata in Ecclesia catholica vel in eandem recepta nec actu formali ab ea defecerit et altera non baptizata, initum sine praevia competentis auctoritatis dispensatione, est invalidum. Si pars tempore contracti matrimonii tamquam baptizata communiter habebatur aut eius baptismus erat dubius, praesumenda est, ad normam can. 244, validitas matrimonii, donec/certo probetur alteram partem baptizatam esse, alteram vero non baptizatam.*

⁶² Can. 286. *Quae in canonibus 277—280 praescripta sunt applicari quoque debent matrimoniis, quibus obstat impedimentum disparitatis cultus.*

⁶³ Can. 287 § 1. *Invalide matrimonium attentant qui in sacris ordinibus sunt constituti.*

⁶⁴ Can. 287 § 2. *Etiam diaconi qui coniugati fuerunt, de quibus in can. 211 § 1—2, ad novum matrimonium contrahendum inhabiles sunt.*

ślubów zakonnych, dokonano zasadniczej zmiany zgodnie z przyjętym podziałem ślubów publicznych na czasowe i wieczyste. W schemacie więc przeszkoda ta otrzymuje następujące brzmienie: nieważnie usiłują zawrzeć małżeństwo osoby, które złożyły publiczny i wieczysty ślub czystości.⁶⁵

Pomimo różnych krytycznych uwag komisja postanowiła utrzymać w mocy przeszkodę porwania niewiasty, aczkolwiek w ujęciu prawa kodeksowego przeszkoda ta nie bardzo odpowiada współczesnym warunkom życia. Na taką decyzję wpłynęła okoliczność, że również i obecnie nie należą do rzadkości wypadki, w których dziewczęta uprowadzone wbrew swojej woli wyrażają zgodę małżeńską pozostając w stanie zależności od raptora. W ściśnionej formie schemat utrzymuje wszystkie istotne elementy tej przeszkody z kan. 1074.⁶⁶

Daleko posuniętej reformie uległa przeszkoda występku z kan. 1075. W prawie kodeksowym przeszkoda ta ma trzy postaci: 1) cudzołóstwo z przyrzeczeniem lub usiłowaniem zawarcia małżeństwa, choćby tylko przez kontrakt cywilny; 2) cudzołóstwo połączone z małżonkobójstwem dokonany przez jedną ze stron; 3) samo małżonkobójstwo przez współdziałanie dwojga osób z zamiarem zawarcia między sobą małżeństwa. W schemacie nowego prawa wyłączono z pojęcia tej przeszkody następujące istotne elementy: cudzołóstwo, przyrzeczenie małżeństwa, usiłowanie zawarcia małżeństwa. W nowym ujęciu tej przeszkody pozostaje więc jako element istotny małżonkobójstwo. W schemacie nowego prawa przeszkoda ta przybiera następujące sformułowanie: nieważnie zawiera małżeństwo, kto z intencją zawarcia małżeństwa z określoną osobą zadaje śmierć własnemu lub jej współmałżonkowi.⁶⁷

W przeszkodzie pokrewieństwa z kan. 1076 utrzymano bez zmian⁶⁸ § 1 i § 3⁶⁹. W paragrafie drugim treściowo nic się nie zmienia, natomiast wprowadza się w nowym prawie rzymską

---

⁶⁵ Can. 288. *Invalide matrimonium attentant qui votum publicum perpetuum castitatis emiserint.*

⁶⁶ Can. 289. *Inter virum et mulierem abductam vel saltem retentam intuitu matrimonii cum eo contrahendi, quamdiu sub illo influxu subiectionis ipsa permaneat, nullum matrimonium consistere potest, nisi postea mulier, deliberata voluntate ac sponte, matrimonium eligat.*

⁶⁷ Can. 290. *Qui intuitu matrimonii cum certa persona ineundi, huius coniugi vel proprio mortem intulerit, invalide hoc matrimonium attentat.*

⁶⁸ Can. 291 § 1. *In linea recta consanguinitatis matrimonium irritum est inter omnes ascendentes et descendentes tum legitimos tum naturales.*

⁶⁹ Can. 291 § 4. *Numquam matrimonium permittatur, si quod subsit dubium num partes sint consanguineae in aliquo gradu lineae rectae aut in secundo gradu lineae collateralis.*

komputację pokrewieństwa w linii bocznej. Od XI wieku do tej pory jest stosowana w prawie kanonicznym komputacja germańska. Zmiana jest podyktowana tym, że komputację rzymską stosują Kościoły Wschodnie oraz prawie powszechnie prawo świeckie. Według nowej komputacji — przy równoczesnym ograniczeniu przeszkody o jeden stopień w linii bocznej — przeszkoda pokrewieństwa w schemacie nowego prawa sięga w linii bocznej do 4 stopnia, co w komputacji germańskiej oznacza drugi stopień równy.⁷⁰ Wprowadzono też nowy paragraf, który znosi uwielokrotnienie przeszkody pokrewieństwa.⁷¹

Przeszkoda powinowactwa z kan. 1077 została ograniczona w linii bocznej o jeden stopień, przy czym podobnie jak przy pokrewieństwie zmienił się sposób komputacji z germańskiej na rzymską, jako że powinowactwo oblicza się według linii i stopni zapytyczonych z pokrewieństwa. W linii prostej powinowactwo obejmuje wszystkie stopnie, natomiast w linii bocznej sięga drugiego stopnia włącznie, co w komputacji germańskiej oznacza stopień pierwszy.⁷² Zmieniono również drugi paragraf tegoż kanonu przez stwierdzenie, że przeszkoda powinowactwa nie podlega uwielokrotnieniu.⁷³

Przeszkoda przyzwoitości publicznej, jeśli idzie o jej źródło pochodzenia, została utrzymana bez zmian, a więc pochodzi w nowym prawie z nieważnego małżeństwa i z publicznego konkubinatu. Zaznacza się przy tym, czego nie było w prawie kodeksowym, że przeszkoda ta powstaje dopiero w momencie podjęcia wspólnoty życia. Zasięg przeszkody ograniczono o jeden stopień tak, że będzie ona obejmować tylko pierwszy stopień w linii prostej.⁷⁴ Wprowadzono do kanonu drugi paragraf, w którym stwierdza się, że pod pojęcie nieważnego małżeństwa podpada również małżeństwo cywilne, którego nieważność na forum kanonicznym wpływa z braku zachowania kanonicznej formy.⁷⁵

Całkowitemu zniesieniu ulega przeszkoda z pokrewieństwa duchowego z kan. 1079 w myśl powziętej zasady, że ulegają zniesieniu wszystkie przeszkody niższego rzędu.⁷⁶

⁷⁰ Can. 291 § 2. In linea collateralis irritum est usque ad quartum gradum inclusive.

⁷¹ Can. 291 § 3. Impedimentum consanguinitatis non multiplicatur.

⁷² Can. 292 § 1. Affinitas in linea recta dirimit matrimonium in quolibet gradu; in linea collateralis usque ad secundum gradum.

⁷³ Can. 292 § 2. Affinitatis impedimentum non multiplicatur.

⁷⁴ Can. 293 § 1. Impedimentum publicae honestatis oritur ex matrimonio invalido post instauratam vitam communem et ex notorio vel publico concubinato; et nuptias dirimit in primo gradu lineae rectae inter virum et consanguineas mulieris, ac vice versa.

⁷⁵ Can. 293 § 2. Matrimonium invalidum de quo in § 1, intelligitur etiam matrimonium civiliter contractum, quod est propter defectum formae canonicae invalidum.

⁷⁶ Communicationes 3 (1971) 75.

Utrzymuje się nadal przeszkodę pokrewieństwa ustawowego z kan. 1080 z propozycją rozszerzenia jej podstawy o opiekę prawną.⁷⁷ Tutaj należy dołączyć wszystkie uwagi, jakie zostały zamieszczone przy analizie przeszkody pokrewieństwa ustawowego jako przeszkody wzbraniającej w kan. 1059.

---

⁷⁷ Can. 294. Qui lege civili inhabiles ad nuptias inter se ineundas habentur ob cognationem legalem ex adoptione ortam aut ob tutelam, vi iuris canonici matrimonium inter se valide contrahere nequeunt.